

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 122. ÉVFOLYAMA

1987. JÚLIUS * XXXVI. ÉVFOLYAM 7. SZÁM

TARTALOM

KAÁN KÁROLY időszerűsége (dr. Oroszi Sándor)	285
KZ ERDŐ ÉS AZ EMBER— az ember és az erdő egészsége	288
Dr. Királyi Ernő: Az erdő a társadalmi jólét szolgálatában	289
Keresztesi Béla aks.: Az erdő és az egészség	294
Rakonczay Zoltán: A környezetvédelem időszéri kérdései különös tekintettel az erdőpusztulásra	300
Dr. Solymos Rezső: Az erdővédelem komplex programja	304
Dr. Dobos Tibor: Erdőtájakunk rekreációs értéke	310
Dr. Igmándy Z. és tsa.: A kocsánytalan tölgy hervadásos betegségének helyzete 1986-ban	311
Jakucs Pál aks.: Új típusú erdőkárók és tennivalók	315
Dr. Vajna László: A kocsánytalan tölgy pusztulásában szerepet játszó gombafajok	317
Dr. Szontágh Pál: Tölgyeseink rovarok okozta problémái	318
Dr. Járó Zoltán és tsa.: A környezeti változások és a tölgypusztulás	319
Dr. Pagony Hubert és tsa.: A hazai fenyvesek egészségi állapota	321
Dr. Tóth Sándor: A vad szerepe az erdei ökoszisztémában	323
Wallerné Csurka Eszter: Erdei üdülési igények és szokások a Pilisben és a Budai-hegységben	325
Kiss Györgyné: Károsodott kocsánytalan tölgy faanyag minősége, feldolgozástechnikai és alkalmazás- technikai jellemzőinek összefüggése	327
Dr. Genesi László: Miért csak a tölgy és miért nem pusztul minden tölgy?	329

Címkép: Hervadásos betegségben pusztuló tölgykorona

A hátlapon: A hervadásos betegség utolsó stádiuma (Dr. Pagony H. és Jérôme R. felvételei)

CONTENTS

Oroszi, S.: The actuality of personality of Dr. Kaán, Károly	285
Királyi, E.: The forests in serving the social welfare	289
Keresztesi, B.: The forest and the health	294
Rakonczay, Z.: Actual aspects of Conservation	300
Solymos, R.: The comprehensive program of forest protection	304
Dobos, T.: The recreational values of different forest regions	310
Igmándy, Z. et al.: The situation of oak-(<i>Quercus sessiliflora</i>) illness in 1968	311
Jakucs, P.: Forest damages of new type and the problems	315
Vajna, L.: The mushroom species contributing to the oak-illness	317
Szontágh, P.: Damages and other phenomena caused by insects in oak stands	318
Járó, Z. et al.: The changes in the environment and the oak-illness	319
Pagony, H. et al.: Health condition of the pine stands in Hungary	321
Tóth, S.: The role of wildlife in the forest ecosystem	323
Csurka, E. Mrs. W.: Demand and habitats in the forest recreation	325
Kiss, Gy. Mrs.: About the quality of wood of damaged oaks and characteristics of their processability	327

СОДЕРЖАНИЕ

Д-р Ш. Ороси: Современность идей Кароя Каана	285
Д-р Е. Кирай: Лес на службе общества	289
акад. Б. Керестеши: Лес и здоровье	294
З. Ракоңцай: Современные вопросы охраны окружающей среды	300
Д-р Р. Шоймош: Комплексная программа охраны лесов	304
Д-р Т. Добос: Рекреационная ценность отдельных лесных регионов страны	310
Д-р З. Иеманди и сотр.: Состояние лесов из дуба скального в 1986 году	311
акад. П. Якуч: Нововзвненные повреждения леса и меры борьбы	315
Д-р Л. Вайна: Виды грибов, играющие роль в усыхании дубрав	317
Д-р П. Сонтаг: Повреждения дубрав, причиняемые энтомологическими вредителями	318
Д-р З. Яро и сотр.: Экологические изменения и гибель дубрав	319
Д-р Х. Пагонь и сотр.: Состояние отечественных хвойных лесов	321
Д-р Ш. Тот: Роль диких животных в лесных экосистемах	323
Вальтерне Чурка Э.: Потребности и традиции отечественного лесного отдыха	325
Киш Дерднэ: Качество пораженной дубовной древесины и показатели обработки	327

AZ ERDŐ

Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa, Szerkeszti: dr. Solymos Rezső: A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth L. tér 11. Levélcím: 1860 Budapest, MEM EFH, Kladja a Delta Szaklapkiadó Műszaki Szolgáltató Leányvállalat, 1093 Budapest IX., Közraktár u. 4. Telefon: 175-200, Felelős kiadó: Budai Ferenc főigazgató Kapták: Országos Erdészeti Egyesület tagjai; előfizethető még: a Posta Központi Hírlap Iroda (Budapest, József nádor tér 1., 1900) és a lapterjesztéssel foglalkozó egyes postahivatalok útján. Előfizetési díj egy évre 240,— Ft, félévre 120,— Ft, egyes szám ára 20,— Ft. Külföldön terjeszti: a „KULTURA” Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat (Budapest Pf.: 149. H—1389). Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

Révai Nyomda Egri Gyáregysége, Eger. 87 2108. Igazgató: Horváth Józsefné dr.

Index: 25 508

HU ISSN 0014—0031

KAÁN KÁROLY IDŐSZERŰSÉGE

Egyesületünk vezetősége, a helyi csoportok képviselői és a meghívottak kegyelettel emlékeztek meg Kaán Károlyról, születésének 120. évfordulóján. A megemlékezést dr. Oroszi Sándor, az erdészettörténeti szakosztály tikkára tartotta, majd a vezetőség az egyesület koszorúját helyezte Kaán Károly sírjára.

Százhusz évvel ezelőtt, 1867. július 12-én született és 1940. január 28-án halt meg, 31-én temették. A sír, ahol állunk, századunk egyik legjelentősebb erdészt rejti. Eljöttünk, hogy emlékezzünk rá, tisztelegjünk előtte és végiggondoljuk: nekünk, a XX. század végén élő embereknek mit mond Kaán Károly gazdag munkássága?

Az „alföldfásítás nagy apostola” a Dunántúlon, Nagykanizsán született. A szülővárosában végzett középiskolai tanulmányok után, 1885—1888 között volt hallgatója a selmeci akadémiának. Végzés után egy fél évet magánuradalomban szolgált, majd 1889-ben a besztercebányai M. Kir. Erdőigazgatóságnál kezdett dolgozni. Pályája úgy indult, mint a kortárs erdőmérnököké.

Végigjárta a hivatali ranglétra alsó fokait,

mígnem 1897-ben, állami ösztöndíjjal, külföldre került. Egy fél évet a karlsruhei műegyetemen hallgatott, azután több ország erdőgazdaságát a helyszínen tanulmányozta. Külföldi tapasztalatait *A hegyvidéki erdőgazdaság fakihúzó és szállítóeszközei* címmel foglalta össze és terjesztette fel a miniszterhez.

Külhoni tájékozódása, de még inkább a Besztercebánya környékén fellelhető, a hazai erdőgazdálkodás „bölcsőhelyén” lépten-nyomon előbukkanó emlékek, folytatásra váró feladatok arra ösztönözték, hogy valami nagy, országosan is jelentős feladatot vállaljon. Erre jó alkalom volt az Országos Erdészeti Egyesület 1899. évi pályázata, amikor egyesületi titkárt kerestek. A négy pályázó közül egyedül Kaán Károly nem kapott egyetlen szavazatot sem, nem ő költözhetett be az egyesület Alkotmány utcai palotájába. Mégis, folytatni kell a kincstári erdészek hivatali pályáját?

Az egyesületi pályázatához egyetlen, nyomtatásban megjelent tanulmányát sem tudta mellékelni. Így joggal gondolhatta, hogy sikertelenségének ez volt az oka. Levonta a megfelelő következtetéseket, 1899 végétől sorra jelentek meg tanulmányai. Külföldi megfigyelései ismertetésekor is a hazai viszonyokra, a múltra és az alakítandó jövőre figyelt. Stílusa egyre gördülékenyebb, eszméi egyre átfogóbbak. Az 1900. évi párizsi világkiállításon még a Besztercebánya környéki, nagy múltú műszaki berendezések modelljeivel, leírásaival szerepelt.

1907-ben már (m. kir. erdőmesterként) az országos jelentőségű, jövőre vonatkozó kérdést, az erdőgazdasági érdekképviselő ügyét feszegette. Közben országosan ismert szakíróvá, erdőszpolitikussá vált.

1908-ban *Darányi Ignác* földművelésügyi miniszter, minisztériumi szolgálatra rendelte be. 1907-ben ugyanis Kaán Károly tett javaslatot egyes őserdő-részletek természeti emlékként való megóvására, amit az OEE felkarolt, sőt megbízta (*Bund Károllyal* együtt) a részletes természetvédelmi javaslat kidolgozásával. Az egyesületben kezdett természetvédelmi munkát

most már a minisztériumban

folytathatta. Az 1909-ben megjelent, „A természeti emlékek fen(n)tartása” című könyvére, illetve a hozzá kapcsolódó miniszteri rendeletre sorra érkeztek a védelemre érdemes területekről, tárgyakról a felterjesztések. Ezeket Kaán Károly rendezte, összegezte. Közben dolgozott a természetvédelmi törvény tervezetén és a felállítandó „Természetvédelem és Természetvédelmi Emlékek Országos Bizottsága” szervezeti szabályzatán. A természetvédelem kormánybiztosi posztjának várományosa volt, akinek hivatali szobáját 1914. május 1-től az OEE székházában már lefoglalták. Küszöbön állt a természetvédelem átfogó rendezése, amikor kitört az első világháború. Így Kaán Károly 1914-ben sem lett az Alkotmány utcai palota hivatalnok.

A sors mást akart, Kaán Károlyra a természetvédelmi feladatok megoldásánál is nagyobb munkát bízott. 1916-ban átvette az állami erdők ügyének vezetését. A háborús helyzetben is igyekezett az erdőgazdálkodást úgy irányítani, „hogy az állami erdőgazdaságok, a béke helyreállításával, fokozott teljesítőképességgel állhassanak az ország és a köz szolgálatába”. A világháború kimenetele azonban eldöntötte: nem az állami erdőgazdálkodás célkitűzéseit kell megvalósítani, hanem egy teljesen új világban, egyáltalán a fennmaradásért kell küzdeni erdőmérnöknek, erdőőrnek, erdőmunkásnak — a nemzetnek. Ebben a helyzetben lett az erdőszeti ügyek országos vezetője.

Az ország politikai viszonyaiban egymást követő változások mögött mindig ott volt az alapvető nyersanyagok, fűtőanyagok biztosításának, a gazdasági élet ébren tartásának az igénye. Kaán Károly helyettes államtitkárként és az erdő- és faügyek kormánybiztosaként próbált megbirkózni a mindennapi feladatokkal. Közben a jövőre, az ország távlati gazdasági, ezen belül erdő- és mezőgazdasági célkitűzéseire figyelt. Már 1919 karácsonyán kiadta a jelszót:

„Erdőt az Alföldre!”

A meginduló alföldfásításhoz azonban megfelelő jogi alap, használható szakismeretek és nem utolsósorban pénz kellett. A korábbi erdőtvény, illetve annak végrehajtási rendeletei alapján, az alföldi kopár és futóhomokos területek összeírására és fásítására megfelelő jogi alap létezett. Az alföldi erdészek „alföldfásítási körzeti megbízott” kinevezést kaptak. Kecskemét központtal 1920—21-ben elkezdődtek az alföldfásítási kísérletek. Ugyancsak a

szakismeretek összefogását, továbbfejlesztését, a gyakorlatba való átadását szolgálta az alföldi erdőtelepítési szaktanács 1921. évi létrehozása is. A szükséges pénzüsszegeket pedig a Magyarországi Faértékesítő Hivatal számlájáról közvetlenül utalták át az alföldfásítás céljaira. Kaán Károly az alföldfásítás megindításához hasonlóan nagy körültekintéssel járt el az erdészeti oktatás, az erdőfelügyelet, az erdészeti igazgatás, a faellátás megszervezésében is. Elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy az erdőterületének több mint 84%-át elvesztett ország erdőgazdaságát sikerült újjászervezni.

Kaán Károly nevéhez fűződik az 1923. évi négy erdészeti törvény kidolgozása és törvényhozási elfogadtatása is. Közülük a XIX. törvénycikk, az alföldfásítási törvény volt a legjelentősebb. Végre úgy tűnt, hogy az alföldi erdőtelepítések — állami segítséggel — nagy ütemben megvalósulnak. A birtokosok nem megfelelő hozzáállása, az államháztartás gondjai és egyéb okok miatt azonban nem úgy kezdődött, illetve folyt a munka mint ahogyan Kaán Károly a törvény kidolgozásakor elképzelte.

1925-ben nyugalomba vonult.

Tudjuk, ebben az elhatározásában közrejátszott az OEE 1923. évi vezetőség-választásán elért kudarca is. Nyugalmazott államtitkárként minden idejét a szakirodalomnak szentelhette, amely munkássága meghatározóvá vált a magyar erdőszékespolitika és tágabban a teljes gazdaságpolitika történetében. Eből az időszakából csak egy nagyon fontos dolgot emelnénk ki. A *Széchenyi István* eszméivel való találkozását. Nem állítjuk, hogy századunkban ő értette meg legjobban Széchenyi célkitűzéseit, de mindenképpen az első egyike volt Széchenyi XX. századi tanítványai között. Kaán Károly sorra jelentette meg az alföldi gazdálkodás javítására vonatkozó javaslatait, és bennük mindig ott találjuk a múlt századi gróf gazdaságpolitikai elképzeléseit is. Az 1939-ben napvilágot látott, összefoglaló művében (*Alföldi kérdések, Erdők és vizek az Alföld kérdéseiben*) a Széchenyi-elvek magaslatán állva pásztázza végig azokat a természeti (vízrendezés, erdőtelepítés stb.) és közigazgatási (pl. állami hitelpolitika, adópolitika) kérdéseket, amik az „Alföld problémájá”-nak megoldását befolyásolják, illetve lehetőséget adnak megoldásukra.

1931-ben jelent meg *Természetvédelem és a természeti emlékek* című műve, amelyet a szélesebb közvélemény is nagyra értékelt. Nem kis része volt abban, hogy a természetvédelem ügyét 1935-ben végre törvényhozási úton is rendezték. Ennek révén tért vissza Kaán Károly a közéletbe, mivel az 1939-ben létrehozott, Országos Természetvédelmi Tanács elnökévé nevezték ki. Az utolsó műve is természetvédelemmel kapcsolatban jelent meg 1939 decemberében.

Most, amikor Kaán Károly sírjánál állva, rá emlékezünk, újra megkérdezzük:

Mit mond, mit mondhat nekünk

a XX. század elejének embere, a miniszteriumi hivatalába múlt századi módon, lovas hintóval bejáró helyettes államtitkár?

A magyar erdőgazdálkodás múltjában ne valamiféle igazolást keressünk cselekedeteinkre, hanem azt lássuk, miként épül munkánk az előttünk járókéra, mennyiben folytatjuk az ő művüket. A jelenben ne a megváltoztathatatlanság sóhajtozzunk, hanem a magyar erdőszékes mai lehetőségei között akarjunk a legnagyobbat és tegyünk is meg mindent annak eléréseért. A jövőt pedig

ne vágyainkkal fessük rózsaszínűre, hanem azt a magyar erdőgazdaság meglévő alapjain próbáljuk felépíteni. Mindezekhez még hozzátehetjük a Kaán Károly által oly sokat idézett Széchenyi-intést:

„Sokat tenni; s keveset látszani; előállni és mégis másnak engedni az elsőséget; legtöbbet áldozni, s legkisebb köszönetet se várni; szívből hordani mélyen a hazáért buzgó vért, s ne csak ajkon pengetni a hiú szót.”

Dr. Oroszi Sándor

AZ ERDŐ ÉS AZ EMBER

AZ EMBER ÉS AZ ERDŐ EGÉSZSÉGE

Ebben a témában tartott tudományos ülészeket a Magyar Tudományos Akadémia agrártudományok osztálya, a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatala, valamint az MTA—MÉM erdészeti bizottsága május 4-én, az Akadémia székházában.

A dísztermet, valamint a felolvasótermet zsúfolásig megtöltött hallgatóság előtt Mészáros János, az MTA rendes tagja, az agrártudományok osztálya elnökhelyettese nyitotta meg az ülészeket azzal a gondolattal, hogy

...az erdő és az ember egymásra utaltsága egyre indokoltabban kerül az érdeklődés középpontjába. Egészséges erdő nélkül nincs vagy nem lesz egészséges ember sem, s nehéz volna megmondani, hogy a kettő közül melyik szorul jobban a másik segítségére...

Rámutatott arra, hogy a tanácskozás konkrét láncszemét jelenti az MTA egészségmegőrző nemzeti programjának, s hogy ebben milyen nagy szerepet tulajdonít az MTA az erdők egészsége megóvásának — szerény, de konkrét — bizonyítéka az a 11 millió forintos támogatás, amit az OTKA keretében biztosított a Keresztesi Béla, illetve Járó Zoltán vezetete kutatási csoportnak.

Az ülészek plenáris üléssel kezdődött. Az ezen elhangzott négy főelőadást lapunk következő részében hozzuk. Ezt követően két szekcióban rendkívül gazdag program zajlott. Lapunk terjedelme valamennyinek még rövid ismeretetését sem teszi lehetővé, így csupán néhány, rendelkezésünkre álló rövidített szövegét adjuk közre. Ezekon kívül még a következő előadások hangzottak el:

Gál J.: Elettörnyezetünk és a fásítások

Berdár Béla: A főváros üdülõerdei

Osztrogonác János: Debrecen üdülõerdei

Kovács Jenõ: Jóléti gazdálkodás a Mátra erdeiben

Apor Péter: Felüdülés az erdőben

Tamás István: Szabadidõsport az erdőben

Rácz Antal: Vadállomány-hasznosítás a többcélú erdőben

Stefanovits Pál: A talajok savanyodása és a tölgypusztulás

Borhídi Attila: A tölgypusztulás taxonómiai vonatkozásai

Béký Albert: A tölgypusztulás a kocsánytalan tölgy kísérleti területeken

Halász Gábor, Fudgyas Kálmán: Az erdők egészségügyi országos hálózatának kiépítése

Babos Károly: A tölgyfavész szövettani vonatkozásai